

מראי מקומות לעיון בדף היומי

בית מדרש גבוה לתורה
כולל הדף היומי
קרית ספר ת"ו

גליון מספר 326

הוצאת ע"י בנים המה"צ
הר"ר אברהם אליעזר מרקוביץ שליט"א לונדון

כאיכ"ו קרין לו אהב נהניו . . . אהב נהניו נהניו
בית מדרש גבוה לתורה . . . קרית ספר ת"ו
לונדון . . . ת"ש

לע"פ הר"ר צבי כהר"ר מרדכי ורעיתו מרת רחל לאה בת הר"ר אברהם אליעזר דל

מסכת בבא בתרא דף קלח – דף קמד

בס"ד, כ טבת התש"ע.

לבעל חוב בטענת הנחתי לך מקום לגבות ממנו אצל השני, דכיון דיש לו זכות קדימה כלפי השני, דינו כמי שהקנה לזה היום ולשני למחר.

(ו) רשב"ם ד"ה אם יצא עליהן שטר חוב, קודם שקיבלו המעות. הקשה הקצות החושן (סימן רנג, ס"ק ד), הא כיון דדברי שכיב מרע ככתובין וכמסורין דמו, הוו כמטלטלי דיתמי הנמצאים ביד אחרים, וקיימא לן כרבי עקיבא דאמר בכתובות (פד) דינתנו ליורשים ואין בעל חוב גובה מהן. והכי נמי במתנת שכיב מרע דהוי כיוורש, ינתנו למקבל מתנה ולא לבעל חוב. ותיריך, דדברי רבי עקיבא דוקא ביורשים ממש, שאינם מחוסרים גוביינא, וכל היכא דאיתנייהו למטלטלין ברשותיהו קיימי, אבל מתנת שכיב מרע, אף דהוי כיוורש, מכל מקום מיקרי מחוסר גוביינא, וכמו שכתב התרומת הדרשן (בסימן שג), ובכחאי גוונא מודה רבי עקיבא לרבי טרפון דינתנו המטלטלין לבעל חוב. וסיים דאכתי צריך עיון. עוד כתב, דאפשר דדברי הרשב"ם דוקא אליבא דרבי טרפון. דפליג התם אדריבי עקיבא.

(ז) בא"ד, דמקבל מתנת שכיב מרע כיוורש שווה רבנן. הקשה הגרע"א בגליון הש"ס, הא ממתנת בריא נמי גובין במלוה בשטר. והרש"ש כתב, דכוונת הרשב"ם דגובה אף במלוה על פה, כדקיימא לן לקמן (קלט). דמלוה על פה גובה מן היורשים ואינו גובה מן הלוקחות. וכן כתב הרא"ש (בסימן לה), שמלוה על פה גובה ממתנת שכיב מרע, משום דכיוורש הוי. [אמנם הרשב"ם סתם ולא ביאר שדבריו משום מלוה על פה, וצריך עיון (ג.א.).]

דף קלח ע"ב

(ח) גמ', ואם אמר בחובו נוטלן בחובו. וכעין זה גרס הרי"ף (סד. בדפי הרי"ף), אין לו אלא חובו. וביאר הבעל המאור (שם), דטעמא דמילתא, משום דהוה ליה ריבית, דהוי כאומר לו בשכר מעותיך שהיו בטלות אצלי. ובחידושי הרמב"ן הוסיף, דכשאומר לבעל חובי כראוי לו, אין להחזיק דכוונתו כראוי לו משום שכר מעותיו, דדוקא כשאומר "בחובו" משמע כן. אבל הרא"ש (בסימן נג) גרס, בחובו ידו על העליונה. וכן כתב ביד רמה, דלא אמרינן דהוי כריבית, דאפשר דכוונתו לחובות אחרים שיש לו. והטור (בסימן רנג) כתב בשם הרמ"ה בסתמא, דלא מחזי כריבית. נולא הזכיר הטעם שכתב הרמ"ה משום חובות אחרים, וצריך עיון, מדוע השמיט הא לכאורה איכא נפקא מינה בגוונא דהודה המלוה שאין חובות אחרים. (ג.א.).

(ט) גמ', הא מני רבי עקיבא היא דדייק לישנא יתירא. ומכח זה כתב הרשב"ם (בעמוד א) בד"ה רצה מאתיים, דבאמר תנו מאתיים זוו לפלוני בני שתמא, רצה נוטלן רצה נוטל בכורתו. וכן כתב הרשב"ם לעיל (קלב): ד"ה כהאי גוונא, לגבי נותן ממון לאשתו בסתמא. אבל הרא"ש (בסימן נג) כתב, דדוקא כשאומר "לבני בכורי" נוטלו בבכורתו, מדחזכיר בכורה, וכן כשאומר "לפלוני בחובו" [דהזכיר החוב], אבל כשאומר בסתמא תנו מאתיים זוו לפלוני בני או לפלונית אשתי, הוי מתנה חוץ מממה שראוי להם. נוקשה לפי זה, אמאי נקט תנא גבי תנו לאשתי, "כראוי לה", הא אף בלאו הך לישנא נמי נוטלתן ואת כתובתה. (ג.א.).

(י) גמ', העדים כותבין אף על פי שאין מכירין. פירש רשב"ם בד"ה העדים כותבים, זכרון עדות שהיתה בפנינו שאמר פלוני שפלוני חייב לו וכו'. וביאר השיטה מקובצת בשם הריב"ש בעל התוס', דנפקא מינה מהאי כתיבה, דהנתבע יתחייב בשבועת היסת, אף שהיתומים עצמן טוענין שמא. והפרישה (בסימן רנה, א) כתב, דנפקא מינה, דלא יעיו הלווה לכפור כשיהיה ביד היורשים שטר כתוב וחתום. והיד רמה פליג על הרשב"ם וכתב, דמייירי דוקא באופן שהשכיב מרע הקנה אותו חוב לאחר, ומאן דאמר כותבין סבר, דהעדים אינם מעידים על עצם החוב, אלא על מה שנתן אותו החוב לפלוני.

דף קלח ע"א
(א) גמ', כאן בשותק מעיקרא ולבסוף צווח. פירש רשב"ם בד"ה כאן בשותק, דקנה כיון שקיבל השטר בשתיקה. ורשב"ם לעיל (קלו): ד"ה הכי גרסינן הכותב נכסיו פירש, דלא גרסינן כל נכסיו. [דהיינו דלא מייירי במתנת שכיב מרע, ולשיטתו הצריך דוקא שטר]. וביאר בחידושי רבי יצחק קרקושא, דמייירי שזרק השטר לתוך חיקו, וצווח. אבל הרי"ף (סג: בדפי הרי"ף) פירש, דאייירינן במתנת שכיב מרע, ומייירי אף שלא נמסר לו השטר, וכיון דדברי שכיב מרע דככתובים ומסורים דמו, משום הכי כששתק, כמי שנמסר לו דמי. וכתב הנימוקי יוסף (סב. בדפי הרי"ף), דהיינו דוקא כששתק לאחר מיתה, אבל שתיקה דמחיים לאו כלום היא, כיון דמתנת שכיב מרע לא חיילא אלא לאחר מיתה [כדלעיל (קלו)]. ואכתי יכול המקבל לחזור בו.

(ב) רשב"ם ד"ה כאן בצווח, שאין מזכין לאדם בעל כרחו דחוב הוא לו דכתיב שונא מתנות יחיה. הקשה הרש"ש, אי הוי חוב, לעולם לא יזכר לו מתנה שלא בפניו. ומשום הכי כתב דלא בעינן לסברת הרשב"ם, והטעם, דכיון שאינו רוצה לזכות אינו זוכה בעל כרחו. ורבינו ירוחם (מיישרים נתיב ט"ו ח"א) הביא דעת הראב"ד, דבאופן דחב לאחרים במה שאינו זוכה, כגון שיש עליו בעלי חובות, אינו יכול לומר שאינו חפץ במתנה, דנתינה בעל כרחו הויה נתינה.

(ג) בא"ד, שהרי סילק עצמו מהם אלא הפקר הם. ובתוס' ד"ה כאן, בתוה"ד, הקשה הר"ר פטר ממעשה דחמרא דרב ספרא בבבא קמא (קטז). ובחידושי הרמב"ן הוסיף להקשות, מהא דאיתא בנדרים (מג). דמתנה עד דאתי לרשות זוכה לא נפק מרשות נותן. ואולי אפשר ליישב דעת הרשב"ם, דכוונת הגמ' שם, דכמו במתנה בגוונא שאומר למקבל "זיל קני" אינו מתכוין להוציאה מרשותו מיד בשעת אמירה, אלא באותו זמן שיזכה בה המקבל, (אלא דבשעה שסבור שיהיה קנין מסלק עצמו אף אם הקנין לא חל), הכי נמי גבי הפקר אינו מסלק עצמו מיד בשעת האמירה, (דהא אינו מעביר ליד הזוכה) עד שיבא אחר ויזכה בה. (ג.א.).

(ד) גמ', תנו מאתיים זוו לפלוני ושלש מאות לפלוני וכו'. כתב בחידושי הרמב"ן, דבדוקא נקט להאי גוונא, שנתן לאחד פחות ולאחד יותר, דבכחאי גוונא היה מוכרח להקדים אחד מהם. אבל אם נתן לכולם מאתיים, היה לו לומר תנו בין כולם שש מאות, ולא להקדים אחד מהם, ומדקדקים, אמרינן דכל הקודם בשטר זכה. וכן כתבו התוס' בגיטין (ג): ד"ה תנו. והיד רמה לא סבר לחלק כן, דאם יש חילוק, אמאי נקט בסיפא ואחריו לפלוני, ליתני בלא אמר אחריו לפלוני, אלא בגוונא שהיה הסכום שוה, דכל הקודם בשטר זוכה. ובחידושי הרמב"ן כתב, דסיפא אשמועינן רבותא, שאף שנתן לאחרון מתנה מרובה, מכל מקום אמרינן דרצה ליפות כח הראשונים בהקדמה. נוכדביאר הרשב"ם בד"ה גובה. ומיישב בכך קושיית הרמ"ה [וכן כתב הרא"ש (סימן נב)]. וכתב הרמב"ן, דמדברי הרשב"ם מוכח דסבר כדעת הרמ"ה. [נהיינו מדפירש הרשב"ם בד"ה גובה, דברישיא נקט מאתיים ושלש מאות וארבע מאות רק משום סיפא, חזינן דברישיא הוה מצי למינקט אף סכום שוה].

(ה) גמ', אבל אמר וכו' כל הקודם בשטר זוכה. ביאר הריטב"א, דהרי הוא כאומר בפירוש שיוכר בזה אחר זה, ותקדום זכיה של זה לזכיה של חברו, דיכול שכיב מרע להקנות כך, כדאמרינן לעיל (קלו): בנכסי לך ואחרית לפלוני ואחרית לפלוני, למאן דאמר שהאומר אחרית לאו כאומר מעכשיו דמי. והנימוקי יוסף לעיל (נח. בדפי הרי"ף) הביא יש אומרים, דלא מהני מתנת שכיב מרע לאחר זמן, כיון שזכו בה יורשים, וירושה אין לה הפסק. והיד רמה כתב, דכולהו זכו בשעה אחת, דהיינו לאחר גמר מיתה, ומכל מקום לא אקני הנותן לשני אלא מה שישתייר מהראשון, ולהכי מצי למידחי

אומרים שאמנם על מנת כן נתן להם. נכלומר, דאינו נחשב כאילו התנה עם הגדולים שנותן להם רק על מנת שגם הקטנים יטלו כמותם.

ד) מתני', שהבנות נזונות על הבנים ואין נזונות על הבנות. ביאר הרמב"ם בפירוש המשניות, דנפקא מינה לענין מה שהקטנים נוטלין למוזנות יותר, משום שמפריים בעת האוכל ומפסידין, וכשיש בנים ובנות קטנות, יאכלו הבנות בלי חשבון כפי צרכן. אבל בהניח בנות בלבד, חולקות כולן בשוה, ותאכל כל אחת משלה. וכעין זה כתב הרי"ף (סד: בדפי הרי"ף). [נדבלאו פירושם, מה חומר בהא שאין ניוזנות מן הבנות, הרי הן נמי נוטלות משום ירושה]. והנימוקי יוסף (סד: בדפי הרי"ף) ביאר, דנפקא מינה במקום שהאב נתן כל נכסיו לגדולות, שאין הקטנות ניוזנות, ולא נוטלות כלום בנכסים. אי נמי, במקום שיש נכסים מועטים, שאין בהן כדי מוזנות כולן, דבאיכא בנים ובנות, הבנות יזונו והבנים ישאלו על הפתחים, כדתנן לקמן (בעמוד ב), אבל בבנות לחוד, לא אמרינן דהקטנות יזונו והגדולות ישאלו על הפתחים [ואף דזכות מוזנות היינו רק עד דתיבגרון], אלא חולקות בשוה. וטעמא, דמשום זילותא דאיתתא, לא תיקנו שיהיו צריכות הגדולות לחזור על הפתחים.

ה) [רשב"ם וזה חומר, בתוה"ד, שהבנות נזונות מן הבנים בנכסים מרובין. לכאורה צריך עיון, אמאי נקט נכסים מרובים, הא בנכסים מועטים נמי הבנות ניוזנות. (י.א.). דהרשב"ם גרס במתניתין "נזונות מן הבנים", ולא "על הבנים" כגירסתינו, וכמו שהעתיק בדיבור זה, (וכדאיתא בחילופי גירסאות שבמשניות דפוס וילנא). ומאחי לישנא משמע, שיעקר הירושה לבנים, והבנות נוטלות מקצת. ולכך אוקמה הרשב"ם בנכסים מרובים, דאילו בנכסים מועטים כיון שהעיקר הולך לבנות, לא ניחא לישנא ד"ניזונות מן הבנים". (א.ג.).]

ו) גמ', האי גדול אחי וכו' מאי דעבד עבד. פירש רשב"ם בד"ה מאי, דלכתחילה אין לו ליטול כן. אבל הרא"ש (סימן נה) כתב בשם רבינו שמעון, דאפילו לכתחילה מותר, והא דנקט רבא לשון דיעבד, לאשמעינן דשאר אחים אפילו בדיעבד צריכים לשלם. והריטב"א כתב, דאף אם האחים מוחין בידו, יכול ליטול לכתחילה. וכן הביא (במתניתין) בשם הרשב"א, דכל מאי דחדית רבא, היינו אף בגוונא שמיחו האחין, דאם לא מיחו, פשיטא. ולהכי מקשינן מינה אמתניתין, אף דמתניתין מיירי דוקא במיחו לשיטת הרשב"א, (שהובאו באות ב), והביא שיטת התוס', שאם מיחו היתומים מיחו. וכן הוא בתוס' בבא קמא (יא: ד"ה האי, שאם מוחין הרשות בידם, אלא דכל זמן שלא מיחו, אמרינן דמסתמא ניחא להו. [והא דמקשינן מינה אמתניתין, ולא משני דבמתניתין מיירי במיחו, ובהא מודה רבא. על כרחך צריך לומר, דמשמע לגמ' דמתניתין מיירי אף בלא מיחו, ודלא כהרשב"א].

ז) גמ', שרכא פשיטא. הקשה התורת חיים, דבלאו הכי נמי תיקשי פשיטא אהא דקתני אין הקטנים ניוזנין על הגדולים, דהא קטנים ודאי שרכא נינהו. ותירץ, דאיכא למימר דקמשמע לן, דלא אמרינן דניחא לגדולים שלא יסבלו הקטנים רעב. אבל הך סברא דניחא להו דלא נינוול לא הוה מסתבר לגמ' השתא לומר, דהוצרך לאפוקי מהאי סברא.

ח) גמ', לוותה ואכלה ועמדה ונשאת. כתב הריטב"א, דלאו דוקא אכלה, דהוא הדין אם המעות בעין הבעל זוכה בהן, דמלוה להוצאה ניתנה. אמנם הרמב"ם (בפכ"ו ממלוה ולוה הי"ב) כתב, דאם המעות בעין יחזירו אותן למלוה. וכתב המגיד משנה, דכן משמע מהא דנקטו בגמ' "ואכלה". אבל הקשה (שם הלכה ט), מאי מהני שהן בעין, כיון דמלוה להוצאה ניתנה.

ט) גמ', והא תני ר' חייא נשאו גדולות לבעל ישאו קטנות מבעל. ופירש הרשב"ם בד"ה ומקשינן, דיטלו חלקם שנתנו הגדולות לבעל. והקשה בשיטה מקובצת בשם תוס' הרא"ש, היאך מדמי לה ללוותה ונישאת, הא הכא כיון שנטלו הגדולות חלק הקטנות, הוי כאילו גזלום ונתנו לבעל. ותירץ, דמשמע לגמ' דמיירי אף בנטלו חלק הקטנות ברשותן בדרך הלואה. והוי מצי לשנויי דמיירי דוקא שלא ברשות, אלא דעדיפא משני. והריטב"א כתב, דמשמע לגמ' דמיירי אף כשאכלום ואין הממון בעין, ועל כן הוי מלוה. אבל כשהממון בעין ודאי גזלה היא והדרה בעינה.

י) גמ', דילמא שאני פרנסה דאית לה קלא. הרשב"ם בד"ה ומקשינן הביא הא דכתובות (טט), דהאחין ששיעבדו מוציאין מיד הלקוחות לפרנסה. והאבני מילואים (סימן צא, ס"ק ז) הקשה, הא הכא מיירי בליכא אלא בנות, ודין פרנסה לא נאמר אלא בבנות במקום שיש בן. והחזון איש (בחושן משפט ליקוטים סימן ז, ס"ק א) כתב, דאין כוונת הגמ' לדין פרנסה, אלא כיון שהקטנות צריכות החוב עבור פרנסה, אית לה קלא. ומה שהביא הרשב"ם מכתובות, אינו אלא לזכר לדבר. ולהכי אמרו דלמא שאני פרנסה, ואף

אבל בסתמא כשאומר פלוני חייב לי, אין כותבין לכולי עלמא, דלמאי נפקא מינה למיכתביה, ועל כרחך אינם כותבין אותו אלא להטעות בו.

יא) גמ', לפיכך כשהוא גובה אין צריך להביא ראיה. הקשה הקובץ שיעורים, איך מהני כתיבה זו, דהא בעינן מפיהם ולא מפי כתבם, ואינו חשוב שטר כיון שנעשה שלא מדעת המתחייב. ותירץ, דשמא תקנת חכמים היא לגבי שכיב מרע.

יב) גמ', אין חולצין אלא אם כן מכירין. הרמב"ם (בפ"ד מיבום וחליצה הכ"ט) כתב, מי שראו זאת שנחלצה כותבין לה גט חליצה אף על פי שאינן מכירין שזו היא בת פלוני ואשת פלוני ושזה שחלץ לה אחיו הוא, שהרי הדיינין שחלצה בפניהם הכירו זה. וכן כתב שם (בהלכה לא) שצריך עדות שזה אחי פלוני ושזו יבמתו. וכן כתב הטור (בסימן קסט) שצריך שיכירו שזה אחי המת, ושזו אשת המת. והבית יוסף (שם) הביא דעת רבינו אברהם בן אסמעאל, שאין צריך שידעו שזו אשת המת. וביאר הבית מאיר (סימן קסט, סעיף ח), דבשלמא ביבם איכא למיחש שהוא לא רצה לחלוץ, ושכרה האשה אחר במקומו שיאמר שהוא היבם, אבל באשה ליכא האי חששא.

יג) גמ', ואין ממאנין אלא אם כן מכירין. פירש רשב"ם בד"ה אין חולצין בסוה"ד, דצריך להכיר שניהם. וכן כתב הרמב"ם (בפי"א מגרושין ה"י) שצריך להכיר אותה ואת בעלה שמיאנה בו. והיד רמה כתב, דאין צריך הכרת הבעל, דקיימא לן דאין צריך מיאון בפני הבעל, והרי מיאנה זו בבעלה בכל מקום שהוא. וכן כתב הרשב"א ביבמות (קו). וכתב היד רמה, דהכרת האשה בעינן, שמא קידשה אביה והווי קידושין דאורייתא, והיא תחזיק עצמה באחרת שלא קידשה אביה, ונמצאת אשת איש גמורה יוצאת בלא גט. והרשב"א (שם) כתב, דבעינן הכרת האשה, משום שמא תביא אשה מהשוק ותסיק שמה כשם הקטנה, וכשתמות הקטנה שבאמת לא מיאנה ובעלה ראוי לגרשה, יוציאו גט המיאון, והקרובים יזכו בירושתה שלא כדין.

יד) גמ', בית דינא בתר בית דינא לא דייקי. פירש הרשב"ם בד"ה ומשני בי דינא, דהא חליצה ומיאונין בשלשה. והקשה הבית שמואל (בסימן קנה, ס"ק יא) הא קיימא לן (שם סעיף ד) דמיאון בפני שנים, ומכל מקום פסק השלחן ערוך (שם סעיף ח) דסמכינן שהשנים שמיאנה בפניהם ודאי הכירוה. ותמה שהאחרונים לא נתעוררו בזה.

טו) מתני', ומה שהניח תלוש הרי הוא של יורשין. וכתב הרשב"ם בד"ה האב, דהמחזיר העומד ליתלש, הרי הוא של הבן. אבל הרא"ש (בסימן מג) כתב, דאף פירות מחזברים העומדים ליתלש הוי של יורשים, וכדקיימא לן בבבא קמא (נט: כרבי שמעון, דאכלה פירות גמורים משלמת פירות גמורים. והא דנקט ומה שהניח תלוש, היינו למימרא דאפילו מה שנתלשו קודם זמן, שלא היו עומדים להתלש, מכל מקום כיון שנתלשו, הרי הן של יורשים. וכן כתב הרמב"ם (בפי"ב מזכיה ומתנה הי"ג), דהעומד ליתלש הוי כתלוש. והתוס' יו"ט (בפ"ח מ"ז) תמה על הרשב"ם מדברי הגמרא בבבא קמא דלעיל, ומכמה מקומות בש"ס דחזינן דהעומד ליתלש כתלוש.

דף קלט ע"א

א) גמ', והא תניא שמין את המחזירין ללוקח. פירש רשב"ם ד"ה הכי גרסינן והתניא, דמיירי שהבן מכר לאחר. והרי"ף (סד: בדפי הרי"ף) פירש, דמיירי שהאב מכר זכות פירותיו לאחר, והבן צריך לשום ולשלם דמי הפירות ללוקח, דהיינו דהא דמשני, "כאן בבנו כאן באחר", היינו דוקא משום דהאב מוחל לבנו את הפירות שבשעת מיתתו, אבל הלוקח מן האב לא מחיל להאי בן. וכתב המגיד משנה (בפי"ב מזכיה ומתנה הי"ג), דלהאי שיטה המחילה היא בשעת מיתתו. אבל הרשב"ם בד"ה ומשני כאן בבנו כתב, דלדעת כן אקני ליה גופא לאחר מיתתו עם פירות המחזירין. [ומשמע דמעיקרא מקני ליה הכי, וזה לשיטתו דלא מצינו חילוק בין מכר האב לאחר אחר כך, דהקנין כבר מעיקרא מחמת האב. וכן כתב הנימוקי יוסף (פד: בדפי הרי"ף) דכשנתן לו הקרקע, נתנו לגמרי בשלמות גם בפירות].

ב) מתני', אין הגדולים מתפרנסין על ידי הקטנים וכו'. כתב הרשב"א על פי התוספתא (פ"ח ה"ד), דהיינו דוקא כשמיחו בהם, אבל בסתמא, ניוזנין ומתפרנסין אלו עם אלו, דשותפין הן, ומחלין זה לזה. [ואפשר לבאר, משום דניחא להו דליהו שותפין וישתמשו ביחד, כדאיתא לקמן (קמד: דברכת הבית ברובה)]. וכתב הנימוקי יוסף (סד: בדפי הרי"ף), דתוס' פליגי בזה, וכמבואר באות ו.

ג) מתני', אלא מה שנתן להם אביהם נתן. ביאר הריטב"א, דקמשמע לן, דאף אם בשעה שנתן האב בחייו, אמר שדעתו ליתן כיוצא בו לשאר הבנים, אין

מוטלות בעריסה, הרי ודאי לא ינשאו תוך י"ב חדש. (א.ג.).

דף קמ ע"א

(א) גמ', פשיטא מרובין ונתמעטו כבר זכו בהן יורשים. פירש רשב"ם בד"ה כבר זכו, שכל מה שחסר, יפסידו הבנות והבנים. וכן לגבי מועטין ונתרבו פירש רשב"ם בד"ה מהו, שהספק אם הבנים יזכו בריוח. אבל בחידושי הרמב"ן והרא"ש (בסימן ב) פירשו, דהנידון כאן, אם יהיה כנכסים מרובים, שהנכסים בחזקת הבנים ויוזנו אלו עם אלו, או שיהיה כנכסים מועטים שיפרישו שיעור מזונות ויעמידו ביד הבנות. והא דאמרינן "כבר זכו בהן יורשים", היינו שיוזנו עם הבנות עד פרוטה אחרונה. וכן הספק לגבי מועטין ונתרבו, האם הממון יעמוד ביד הבנים ויהיו ניוזנים יחד, או לא. [והרשב"ם לשיטתו בד"ה אלמנתו דאף בנכסים מרובין מוציאין עבור הבנות]. וכתב בחידושי הגרע"א, דמשמע, דהרא"ש פליג על הרשב"ם וסובר, דפשיטא דאין הבנות מפסידות משיעור מזונותיהם מחמת שנתמעט. וכן בנתרבו לא יטלו הבנות יותר מהראוי להם.

(ב) גמ', יתומים שקדמו ומכרו וכו' מה שמכרו מכרו. פירש רשב"ם בד"ה יתומים, שמכרו קודם שהעמידום בנות בדין. וכן פירש רש"י בכתובות (קח:): בד"ה שקדמו. והתוס' בד"ה יתומים כתבו, דאפילו לאחר שהגבו להם בית דין מהני מכירתם. ובחידושי הרמב"ן ביאר הטעם, דאם ינשאו הבנות אין להם מזונות, ונמצא דזכיותם אינה זכיה גמורה. ובקובץ שיעורים (אות תעה) ביאר, דחיוב מזונות לבנות אינו חיוב מעיקרא לכל הזמן, אלא חיוב בכל יום ויום, ולהכי מהני מכירת הבנים, דלא חשיב גוביינא גמורה מעיקרא. (ג) תוס' ד"ה יתומים, דאי לאו הכי אכתי הוה ליה למיבעי במועטין ונתרבו וכבר תפסו וכו'. והרא"ש (בסימן ב) תירץ, דאפשר דבהא הוה פשיטא לגמ' דזכו בהן הבנות ואין לבנים בהם כלום. ובסוף דבריו כתב להיפך, דאף לדעת רש"י והרשב"ם דמשעה שגבו לא מהני מכירת הבנים, מכל מקום לענין מועטין ונתרבו אמרינן דלעולם נתרבו לבנים ולא לבנות, כיון דיש תפיסת יד לבנים בממון, שאם ינשאו הבנות חוזר המותר לבנים. ומשום הכי בנתרבו, שנשא לבנות שיעור מזונותיהם, ואין להן הפסד, נוטלין הבנים שאר הממון. והא דמייתינא הכא מהא דרב אסי דיתומים שקדמו ומכרו וכו', אף דמהתם אין ראייה אלא לגבי קודם שעמדו בדין [דבהא מייירי רב אסי], מכל מקום מיייתי לה, משום דמימרא מפורשת היא, ומסברא אמרינן, דלענין מועטין ונתרבו הוי ברשות הבנים, אף לאחר שעמדו בדין.

(ד) בא"ד, ואם תאמר וכו' מה חילוק יש בין נכסים מרובים לנכסים מועטים. ביאר בחידושי הגרע"א, דהוקשה לתוס', דבכל הסוגיא משמע דבנכסים מרובין יש כח וזכות לבנים יותר מבנכסים מועטין, ולכך הקשו, כיון דעל כל פנים אף במרובין יש די מזונות לבנות, ובתרייהו מהני מכירתם, לענין מה עדיף כחם במרובין, ולאיהו ענין קתני במתניתין לעיל (קלט:): דבמרובים הבנים יירשו ובמועטין לא, הא הכלל שווה בתרייהו דהבנות ניוזנות והעודף לבנים.

(ה) בא"ד, ויש לומר דיש חילוק וכו'. והרא"ש (בסימן א) כתב דאיכא בין מרובין למועטין, דבנכסים מרובים הנכסים בחזקת הבנים ומתפרנסים מהן הבנות, ואין מוקיקין הבנים להפריש מזון הבנות עד שיבגרו, ואינן מחוייבים לצמצם במזונות, אלא אם ירצו יאכלו מזונות בריוח. ומיהו, אם יראה לבית דין שהבנים מכלים ממונם באנפרות, מחוייבים להשגיח בתקנת הבנות ולהפריש חלק הבנות, אף בנכסים מרובים.

(ו) רשב"ם ד"ה לא ממעטא, ומיקרו מרובין בשעת מיתה ונתמעטו וכו' והבנות יוזנו עד בגר ואותה הבת תיוון עמה. הרש"ש הגיה עמהם, והיינו עם הבנים. [נדון הוא להאי גיסא דהוי כמרובין, כדפירש הרשב"ם בד"ה אלמנתו, דאם הכוונה עם הבנות, אם נפרש דהכוונה על חשבון הבנות, ודאי אין צד שיהיה על חשבון הבנות, ולא על חשבון הבנים. ואם הכוונה שהבנות יטלו כל צרכן וגם בת אשתו טיטול כל צרכה, הרי זה הצד דממעטא]. והמהרש"א תמה, כיון דהרשב"ם מדמי לה למרובין ונתמעטו, אם כן אמאי הבנות יוזנו [דהיינו כל צרכן], דהוה ליה למימר דיוזנו כולן יחד וההפסד מחמת בת אשתו יהיה גם לבנות, כדפירש הרשב"ם בד"ה כבר זכו לגבי מרובין ונתמעטו, וכמו דפירש בסמוך ברשב"ם ד"ה אלמנתו, בלשון שני. וכן הקשה על דברי הרשב"ם בד"ה בעל חוב בסוה"ד, שפירש דאחר שיטרוף הבעל חוב יוזנו הבנות. ותירץ, דדוקא לגבי אלמנה דאית לה בתנאי בית דין כמו הבנות, אמרינן דלאו על הבנים לחוד רמיא, וההפסד דמחמתה יגיע גם לבנות. מה שאין כן בבת אשתו ובעל חוב, דהוא חוב המוטל על היתומים

דברנסה ממש מילתא פסיקתא היא כדמייתי הרשב"ם מכתובות, דהכא לא מייירי בדין פרנסה ממש.

דף קלט ע"ב

(יא) גמ', האמר רבי יוסי ברבי חנינא באושא התקינו וכו'. ופירש רשב"ם בד"ה אי אמרת, דאי אמרת דירוש הוי אמאי מפיק, דאין כח בירוש לירש מה שמכר אביהן. הקשה בחידושי הגרע"א, הא את הפירות שאוכל בחייה, אינה יכולה למכור ולהפקיע ממנו אף קודם תקנת אושא [וכדאיתא בכתובות עח:], ומכל מקום מיבעיא לן דילמא חשיב יורש עליהו ויגבה ממנו בעל חוב בחייו כדפירש הרשב"ם (בעמוד א) בד"ה בעל, וברשב"ם ד"ה אי אמרת, וחזינן, דאפשר שיהיה כירוש בחייה, ואם כן הכי נמי נימא דבתקנת אושא תיקנו שיהיה כירוש מחיים לגבי הגוף.

(יב) גמ', הבעל מוציא מיד הלקוחות. כתב הש"ך (בסימן קג, סק"כ) דגדר תקנת אושא, דאם מתה האשה בחייו, הוברר שהיה לוקח למפרע בשעת נישואין, והוברר שלא היה לו קנין פירות בלבד, אלא קנין הגוף גמור. וכתב הש"ך, ומתיישב מה שהקשו התוס' בד"ה והיורש על פירוש הרשב"ם. [דהקשו דמחיים אין לו אלא פירות, ואם כן יתכן שיהיה לוקח מחיים על הפירות, וירוש לאחר מיתה כלפי הגוף. ולפי זה ניחא, דאם מתה בחייו הוברר דאף הגוף שלו בחייה, ולא יתכן שתשתנה זכיותו בגוף מדין לוקח לדין יורש]. והחזון איש (בחושן משפט ליקוטים סימן ז, ס"ק ג) כתב, דאפשר שלא נתנו לו אלא זכות של לוקח משעת נישואין, שיוכל להוציא מיד הלקוחות, אבל לא קני ממש הגוף בשעת נישואין, דאם כן יחזור ביובל.

(יג) גמ', גבי יובל שוינהו רבנן כירוש משום פסידא דידיה. הקשה הש"ך (בסימן קג ס"ק יט), דהא מכל מקום איכא נמי "פסידא לאחריני", שאין מחזירין להם ביובל. ועל כן הוכיח, דלא אמרו משום פסידא דאחריני אלא ליתן לו דין יורש ולהעמידו על דין תורה. אבל לא אמרינן דמשום פסידא דאחריני, נבטל ממנו דין יורש ויהיה לוקח, דהא קיימא לן דירושת הבעל דאורייתא. ופליג בהא על התוס' בבבא מציעא (לג.) ד"ה לוקח שכתבו (לגבי שומא הדר), דמשום פסידא דאחריני הוי כלוקח ולא כירוש. ובחידושי הגרע"א (כאן) תירץ דברי התוס', דבאמת דברי הש"ך נכונים דוקא אי ירושת הבעל דאורייתא, ובאמת בסוגיא דידן דאתי לבאר מתניתין דבכורות (נב:): דאלו שאין חוזרין ביובל וכו' והיורש את אשתו, והאי תנא סבר דירושת הבעל מדאורייתא, כדאמרינן התם. אבל התוס' בבבא מציעא באו לבאר סוגיית הגמרא שם, ואזלא כמאן דאמר ירושת הבעל דרבנן, דהכי קיימא לן. ואם כן ניחא דבמקום פסידא דאחריני לא תיקנו לו דין יורש.

פרק מי שמת

(יד) מתני', הבנים יירשו. ביאר בחידושי הרמב"ן, דהממון כולו יהיה ביד הבנים, ואין הבנות יכולות לתבוע שיעור כל מזונותיהן שיהיה מעתה בידן. אבל הרשב"ם לקמן (קמ.) ד"ה אלמנתו כתב, דאף בנכסים מרובין מפרישין מזון הבנות עד דתיבגרו. ועיין בתוס' לקמן (קמ.) ד"ה יתומים בסופו, ובאות ה.

(טו) רשב"ם ד"ה והבנות יוזנו, מזונות ופרנסת נישואין. והקשה בחידושי הרמב"ן, דלגבי פרנסת נישואין לא אמרינן הבנים ישאלו על הפתחים, אלא לעולם הממון ברשות הבנים, וכשיבואו הבנות לינשא, יטלו עישור נכסי לפרנסת הנישואין. ועיין בתוס' ד"ה והבנות. והרשב"א כתב, דנראה מלשון הרשב"ם, דאין כוונתו דלענין פרנסה נמי איכא האי דינא דנכסים מועטים, ולא כתב כן אלא לאשמעותינן דבנכסים מרובין יש להן גם פרנסה. וכן כתב הריטב"א, עוד ביאר, דודאי מלבשושין עד דתיבגרו או שינשאו הוי בכלל מזונותיהן, ודוקא מה שנוטלות בנישואיהן אינו בכלל דין מזונות. [ואך שבודאי מה שכתב הרשב"ם בסמוך בד"ה כדי שיוזנו, פרנסה ומזונות, אשיעורא דנכסים מרובים, דהיינו דאם אין שיעור מזונות ופרנסה, מיקרי נכסים מועטים. לא קאי אפרנסת נישואין, אלא אכסות עד הנישואין. אין כאן קושיא, דיש לומר דהכא כיון להא, והתם להא (א.ג.) דלשון "פרנסה" אויל אכסות וצרכים אחרים שאינם מזונות].

(טז) גמ', כדי שיוזנו וכו' עד י"ב חדש. ביאר בחידושי הרמב"ן טעמא דמילתא, דכיון דאיכא מזונות לשנה, מתקיימת בהכי תקנתא דרבנן, ולא דחינן לבנים, ואומרים שמא עד שלא יכלו נכסים ינשאו הבנות, ומאז כבר אין להם דין מזונות. [ולכאורה צריך עיון, דאם יש בנות קטנות מאוד

משום דבריה הוא). ועוד הקשה, דלישנא דמתניתין "דוחין אותו אצל נקבות" משמע דמשום ספק נקבות דוחין אותו, ולא משום בריה. ונאולי יש לומר דלכך נמי כוונת התוס' בדבריהם בהמשך, "דלישנא דמתניתין דוחין אותו משמע דהוי ספק". אבל ייתכן דכוונת התוס' לדייק רק מלשון "דוחין", ודיוק רבינו יונה מדקתני "אצל נקבות". ואולי יש ליישב דקדוק דרבינו יונה, דהא דקתני דוחין אצל נקבות, היינו שהזכרים אומרים לו, אצלינו ודאי אין לך ליטול, ואם תרצה לך אצל הנקבות ותבקש מהן.

(ב) בא"ד, קדושת אמו חלה עליו וראוי לעולה אם הוא זכר. כתב הרש"ש, דמשכחת לה דקדוש בעולה מחמת אמו (אף שאין עולה נקבה). למאן דאמר בתמורה (יח): דמפריש נקבה לעולה וילדה זכר יקריבנו לעולה, או בתמורת עולה לדעת רבא שם.

(ג) בא"ד, ואם תאמר מכל מקום מאי פריך וכו' וברייתא כרבנן דפליגי התם וסברי דקדושת פיו חלה על טומטום. בעליות דרבינו יונה כתב, דאביי סבר, דכל פלוגתא רבן שמעון בן גמליאל ורבנן, היינו דוקא לגבי קדושתו מחמת אמו, דרבנן סברי דחיללא משום דהוי ספק, ורבנן שמעון בן גמליאל סבר דלא חיללא, דהוי בריה, אבל לענין קדושתו מחמת פיו אף לרבנן לא חיללא, מחמת שאין דעתו על טומטום, ומתניתין דנקטה "דוחין אותו אצל נקבות", דמשמע דדחייתו מטעם ספק, אזלא דוקא כרבנן.

(ד) גמ', למימרא דבת עדיפא ליה מבן וכו'. כתב בהגהות הרא"מ הורוויץ, דפשיטא דבעלמא בן עדיף, כדתניא בקידושין (פב): **ולעיל** (טז): אשרי מי שבניו זכרים אוי לו למי שבניו נקבות, אלא דהכא מיירי לענין ממון.

(ה) גמ', לענין ירושה בן עדיף ליה. הרשב"ם בד"ה לענין, גריס "לענין נחלה". וכתב הרש"ש, דנראה דכוונתו לנחלת קרקעות, דבהא שייך טעמא דכתב הרשב"ם בהמשך הדיבור דיקרא שם המת על נחלתו.

(ו) גמ', ושמואל אמר הכא במבכרת עסקינן. כתב הרש"ש לקמן (קמב): דלפי זה ודאי לא איירא מתניתין בשכיב מרע. [דכיון שאין לו עוד בנים חוץ מאותו עובר, וגם לא יולדו לו, שהרי ימות, לאיזה צורך מקנה לעובר, דבלאו הכי יירשנו].

(ז) גמ', רבי מאיר אומר שלא היתה לו בת. כתב בהגהות רבי יעקב עמדין, דצריך לומר דסבר כמאן דאמר ביבמות (סב). דמקיימא מצות פריה ורביה בזכר או נקבה.

(ח) גמ', ואיבעית אימא הא מני רבי יהודה הא וכו'. פירש הרשב"ם בד"ה הא מני, שחפץ בהרווחה דבת דלא ליתזלו. והקשה השיטה מקובצת בשם תוס' הרא"ש, אם כן היינו שינויא קמא דקאמר לענין נחלה בן עדיף וכו'. ולכך פירש, דלרבי יהודה מצוה לזון את הנבות משום **דעדיפא ליה בנתא**.

(ט) גמ', והא דתניא ילדה זכר ונקבה אין לו אלא מנה וכו' במבשרני. פירש הרשב"ם בד"ה היכי משכחת לה, דמדקתני אין לו אלא מנה, משמע דסלקא דעתך אמינא דיש לו שני מנין וכו'. ביאר בהגהות ר"ש מדעסוי, דלשינויא דמיירי במבשרני, אתי שפיר האי רבותא, דסלקא דעתך שמה שאמר אם זכר ונקבה יטול המבשר מנה, היינו מנה כנגד הזכר ומנה כנגד הנקבה, קמשמע לן דאין לו אלא מנה. [ועיין באות יב]. והא דלא מפרשינן הכי בלא מבשרני, דסלקא דעתין דיטול הזכר מנה והנקבה עוד מנה, וקמשמע לן דלא יטלו אלא מנה יחד, דאם כן הוה ליה למיתני אין להם אלא מנה, ומלשון אין לו משמע, דהוה סליק אדעתין שאדם אחד יטול יותר ממנה, ולא משכחת לה אלא במבשרני.

(י) תוס' ד"ה אידך, בסוה"ד, ואיכא לאוקמה בחיי האב שאין הזכר מוחזק יותר מהנקבה. ובשיטה מקובצת בשם תוס' הרא"ש כתב, דגם באופן זה, כל זמן שהממון בחזקת האב, לא יזכה בו הבן ולא הבת מספק, דמצי מדחי לכל חד מספק. ודוקא כשיצא הממון מחזקת האב, כגון שזיכה לבן על ידי אחר, חולקין הבן והבת.

דף קמא ע"ב

(א) גמ', והא זכר ונקבה לא אמר דאמר נמי אם זכר ונקבה וכו'. וכתב הרשב"ם לעיל (קמ): ד"ה הכי גרסינן אם זכר, דקושיא זו שייכא נמי בגוונא דמתניתין. אבל בחידושי הרמב"ם כתב, דבמתניתין שנותן לבן ולבת עצמן, אמרינן דדעתו של אדם קרובה אצל בנו ובתו, ומשום הרווחה הוא, הלכך אף בתאומים יטלו. אבל במבשרני, שמא אינו בשורה טובה עבורו שמבשרו על תאומים, דלא ניהא ליה בתאומים, אי משום צער אשתו בלידת תאומים, אי משום שאינן בני קיימא כל כך, אי משום שאי אפשר בסיפוקיהו.

(ב) גמ', דאמר נמי אם זכר ונקבה נמי יטול מנה. וכן גריס בחידושי הרמב"ם,

מחמת אביהם, אין לבנות להפסיד מחמת טריפתן של אלו. אבל הביא, **דבהגהות אשר"י** (בסימן ג אות ב) פירש בשם הריב"א, דאף בבת אשתו ובעל חוב, להאי גיסא דאינן ממעטין, אף אחר שיטרוף יזונו הבנים עם הבנות.

(ז) תוס' ד"ה מי אמרינן, בתוה"ד, דלא תיקנו דין נכסים מועטין אלא לבנות שהן יוצאי יריכו. **והרא"ש** (בסימן ג) כתב טעם אחר, לפי שאין למוזנות האלמנה קיצבה, שפעמים נשאת ברחוק ופעמים בקרוב, ואין קצבה מתי יהיו קרויים נכסים מרובים ומתי נכסים מועטים [וכמו שכתבו התוס' בקושייתם], ולהכי לא תיקנו לעקור מן התורה דבר בשביל מוזנות האלמנה, אבל בנות יש להן קיצבה עד שיבגרו.

(ח) גמ', בת אשתו מהו וכו' בעל חוב מהו וכו'. כתב הרא"ש (בסימן ג), דהא דלא מיבעיא לן בכתובת האשה אי ממעטא בנכסים, דפשיטא לן כיון דבתנאי בית דין אית לה, כמאן דגביא דמיא וממעטא בנכסים.

דף קמ ע"ב

(ט) גמ', אלמנתו מהו שתמעט בנכסים אלמנתו ובה איזו מהן קודמת. כתב בחידושי הרמב"ם, דהרי"ף לא גרס הכא איבעיא דאלמנתו מהו שתמעט, דכיון דבעי אלמנתו ובה איזו קודמת, ופשיט ליה דאלמנה קודמת, אם כן פשיטא דאלמנתו ממעטת. ומשמע בדברי הרמב"ם, דאף לגירסא דידן, בתר דפשיטא דאלמנה עדיפא מבת, ודאי דאלמנתו ממעטא. וכן כתב הריטב"א, והוסיף, דבכהאי גוונא דאיכא בנים ובנות ואלמנה, מוציאין לאלמנה מזון עד זמן שאומדין בית דין שראויה לחיות אם זקנה ואם ילדה, ומעמידין ביד שלישי, ומפרנסה אחת לשלשים יום.

(י) גמ', בשביל שאני זכר וכו' מאי קאמר. עיין פירוש רשב"ם בד"ה מאי קאמר. ובחידושי הרמב"ם ביאר קושיית הגמ', דעיקר טענת אדמון לא אתי שפיר, דודאי יש לומר דמשום שהוא יורש צריך להפסיד על ידי בעלי חובות דמורישו, והבנות הן כבעלי חובות. ואביי ביאר, דאדמון אמר, דלא מסתבר שיתקנו חכמים שהבנים שעוסקים בתורה יצטרכו לחזר על הפתחים. ורבא ביאר טענת אדמון, דכיון דבנכסים מרובים כל הממון בחזקתו, הכי נמי בנכסים מועטים אין לתקן שיעמוד כל הממון בחזקת הבנות, אלא שיעמוד בחזקת הבנים, והבנות יזונו מהם.

(יא) רשב"ם ד"ה הכי גרסינן אם זכר, בתוה"ד, כדאמרינן בגמר לקמן (קמא): "והא זכר ונקבה לא קאמר". אבל בחידושי הרמב"ם (שם) נקט, דבמתניתין מיירי שילדה תאומים, ומכל מקום קושיית הגמ' (שם) לא שייכא אמתניתין. ועיין לקמן (קמא): אות יא.

(יב) בא"ד, אי נמי אין לידת תאומים בכלל אם זכר אם נקבה דמשמע זכר לבדו וכו'. ביאר המהרש"א, דבפירוש הראשון נקט, דאף לידת תאומים נכלל בלשון אם זכר אם נקבה, מכל מקום אפשר דדעתו רק על זכר לחודיה ונקבה לחודה, דשמא לא היה חפץ בלידת תאומים ולא אסיק אדעתיה ליתן לתאומים. ולפירוש שני אין לידת תאומים בכלל לשונו כלל.

(יג) רשב"ם ד"ה יורש את הכל, ואף על גב דבריה הוא וכו' לא נפיק מכלל בן אין לו עיין עליו בת אין לו עיין עליה. הקשה הרש"ש, הא לעיל (קטו). ילפינן מ"עיינ עליו", דבן הבן יורש אפילו במקום שיש בן, ואם כן הכי נמי נימא דיירש הטומטום אפילו במקום בן ובת, וכתב "ויש ליישב". [ולכאורה יש להוסיף להקשות, מהא דלעיל (קי): מיבעיא לן למילף מקראי דבת נמי בת ירושה היא, ולא ילפינן לה מ"אין לו בן עיין עליו", ולכאורה, כמו שאי אפשר למילף מינה בת, איך אפשר למילף מינה לטומטום (א.ג.א)]. והתוס' רי"ד כתב, דהא דחשבינן לטומטום בריה, היינו דוקא במקום שנאמר "זכר" או "נקבה", אבל בפרשת נחלות לא נאמר "זכר ונקבה", אלא "בן ובת", ומהאי לא ממעטינן טומטום.

(יד) רשב"ם ד"ה רבא אמר, בתוה"ד, ילדה שני זכרים אחד מהן יקרב עולה וכו'. כתב המהרש"א, דהכא לא שייך מה שכתב הרשב"ם בד"ה אם זכר, לידת תאומים אינה בכלל דבריו, דהכא אי אפשר לומר שאינו חפץ בלידת תאומים, דלמה לא יהיה חפץ בלידת תאומים להקדיש אחד, ולמה יגרע כח ההקדש בתאומים. וכן ללשון שני שם דתאומים אינו בכלל לשונו, היינו דוקא זכר ונקבה, אבל שני זכרים הוו בכלל אם זכר, וכן שתי נקבות הוו בכלל אם נקבה.

דף קמא ע"א

(א) תוס' ד"ה אלא, בא"ד, ואם תאמר מאי קושיא וכו'. וכן הקשה בעליות דרבינו יונה. (לפירוש הרשב"ם לעיל (קמ): ד"ה והא, דטעמא דלא שקיל

מעיקרא אף לרבי מאיר, כיון שאינו בר קנין בשעה שבאו לעולם. והכי נמי לגבי העובר הזוכה, בעינן שיבא לעולם בשעה שבאו בר הקנאה.

כא) רשב"ם ד"ה אימור דשמעת ליה לרבי מאיר בדבר שישנו בעולם, בשעת קנין אלא שעדיין לא הגיע זמנו לקנות וכו', דהאשה הנקנית לו הרי היא בעולם אלא שעדיין לא נתגיירה. **הרש"ש** תמה, דהא בעלמא אמרינן דמהני לרבי מאיר אף בדבר שאינו בעולם כלל (**כבבא מציעא** לג:). **והריטב"א** כתב, דאף דבאמת רבי מאיר לא איירי בפירושו בדבר שאינו בעולם כלל, מכל מקום קבלה היתה בידם, דרבי מאיר סבר דאף בדבר שאינו בעולם כלל מהני, והא דאקשינן "אימור דשמעת ליה לרבי מאיר וכו'", היינו דאף **בקינים** לך דסבר דמהני בדבר שלא בא לעולם, אבל במקנה לדבר שלא בא לעולם לא **קבלנן** דלרבי מאיר מהני.

כב) רשב"ם ד"ה דתנן (הראשון), בתוה"ד, ואינו מאכיל את אמו ישראלית וכו' דסבירא ליה לרבי יוסי דעובר במעי זרה זר הוא. וכן כתבו **התוס'** ד"ה **דתנן** בדעת רש"י. **והתוס' ביבמות** (סז). ד"ה **למאי** כתבו, דמה שאינו מאכיל את אמו ישראלית, על כרחך לאו מטעם דזר הוא, דהא אפילו ממזר זר הוא, אי אתי מבעלה כהן נמי מאכיל, כדאיתא **ביבמות** (סט:), אלא הטעם בזה משום דלפינן מקרא "דאינו ילוד אינו מאכיל". **והרש"ש** יישב קושייתם, דעובר גרע טפי, דכיון דבמעי אמו נקרא זר, על כרחך אינו קרוי זרעו של כהן עד שיוולד.

כג) גמ', ולימא ליה רבי יוחנן בן ברוקה היא וכו'. ביאר **בחיודושי הרמב"ן**, דכיון דהנחלה דרבי יוחנן בן ברוקה כירושה היא, להכי סלקא דעתין דיהני אף במנחיל לעובר, דכשם שיוורש כשיוולד, כך יזכה בהנחלת אביו. אבל כשיתן בלשון מתנה, לא יהני אף לרבי יוחנן בן ברוקה, ובהא מיירי רב הונא שפסק דלא קנה. וכן כתב **הרשב"ם** **בד"ה דתנן** (השני) בסוה"ד, דבמתניתין מיירי במזכה לעובר שלו שראוי ליורשו. [ומבואר דאם אינו ראוי ליורשו לא משכחת לה דעובר יקנה]. **ובחיודושי הגרע"א** תמה על דבריהם, מהא דקתני במתניתין, "אם זכר מנה אם נקבה מאתים", והא על כרחך מיירי שכבר יש לו בן, דאם לא כן מה צריך ליתן כלל להאי עובר אם זכר הוא, הא ממילא יורש הכל. ואם כן, איך מהני מתנתו לבת משום הנחלת רבי יוחנן בן ברוקה, הא בת בין הבנים אינה ראויה ליורשו. [ועיין מה שכתבנו לעיל אות טו בשם **יש אומרים**].

כד) גמ', אימור דשמעת לרבי יוחנן בן ברוקה בדבר שבא לעולם וכו'. ביאר **בחיודושי הרמב"ן**, דכיון דעכשיו אין לו קנין אפילו בירושה גמורה, דאין ירושתו אלא לכשיוולד, להכי לא קני כלל בירושה שניתנת לו על ידי אביו אף לכשיוולד. והא דאמרינן "ולימא רבי יוחנן בן ברוקה וסבר לה כרבי יוסי", היינו דכיון דיוורש מיד בירושה דממילא, הוא הדין בהנחלה דרבי יוחנן בן ברוקה יזכה אף בעודו עובר, כיון דדינה כירושה.

כה) תוס' ד"ה ולימא, תימה דאמאי נקט רבי יוחנן בן ברוקה וכו'. ביאר **בחיודושי הגרע"א**, דתוס' פירשו דאין מעלה בהנחלה דרבי יוחנן בן ברוקה יותר ממתנה. והא דמיייתנן מדברי רבי יוחנן בן ברוקה, היינו משום דמלשונו "על מי שראוי ליורשו" משמע דמיירי אף בעובר, שאף הוא **ראוי ליורשו** כשיוולד, ואם כן מוכח מיניה דעובר בר הקנאה הוא, ולעולם אף לרבנן הדין כן. ודחינן, אימור דשמעת ליה לרבי יוחנן בן ברוקה בדבר שבא לעולם וכו', דהיינו, דעובר אינו בכלל הלשון "מי שראוי ליורשו", כיון דהשתא אינו יורש. והדר מקשי, ולימא רבי יוחנן בן ברוקה היא וסבר לה כר' יוסי, כלומר, דכיון דלרבי יוסי עובר יורש, אם כן על כרחך בכלל לשונו של רבי יוחנן בן ברוקה "מי שראוי ליורשו", עובר נמי. וכתב הגרע"א, דרב הונא גופיה דפסק דהמזכה לעובר לא קנה [אף למאי דבעינן למימר השתא דמרבי יוחנן בן ברוקה מוכח דעובר בר קנין הוא], צריך לומר דסבר כרבנן דפליגי ארבי יוסי ואמרי דעובר אינו פוסל, והיינו משום דעובר לית ליה זכייה. [וכיון דאפילו בירושה דממילא לית ליה זכייה, כל שכן במתנה].

כו) גמ', ולימא ליה במבשרני. כתב **בחיודושי הרמב"ן**, דהוה מצי לדחויי, דאם כן אמאי בילדה זכר ונקבה הזכר נוטל מנה והנקבה מאתיים [אלא לא יטול כלום לשיטת הרמב"ן שהובאה לעיל באות יא, דבמתניתין מיירי בילדה תאומים, ויש חילוק בין בנו למבשרני], אלא משום דלא פשיטא לן האי דינא כל כך [דבתאומים לא יטול], ועדיפא מינה דחי. וכתב דעוד הוה מצי למידחי, אמאי קתני "נוטלת", דהוה ליה למימר "יטול". ועוד, אמאי קתני "זכר נוטל מנה", הא הוה ליה למימר "משום הזכר נוטל מנה". אלא דעדיפא מינה אמר.

כז) גמ', שם. כתב המהרש"א, דלמאי דבעי לאוקמה למתניתין במבשרני,

והקשה, אמאי קתני "אין לו אלא מנה", וכי היאך סלקא דעתין שיתן יותר ממה שאמר. ותירץ, דמתוך שאמר "אם זכר מנה ואם נקבה מנה", היינו מפרשים דמה שאמר אם זכר ונקבה מנה, היינו מנה בשביל כל אחד. **ובחיודושי הריטב"א** כתב, דלא גרסינן דאמר "אם זכר ונקבה יטול מנה", אלא "יטול" סתם, ולהכי סלקא דעתין דיטול מנה כנגד כל אחד, ומשום הכי קתני לישנא ד"אין לו אלא מנה".

יג) גמ', למעוטי נפל. פירש **הרשב"ם** **בד"ה למעוטי**, אם יבשר הפילה אשתך. **והריטב"א** כתב, דמיירי אפילו בנוולד חי, ומשום הכי מיקריא "לידה", אלא שלא שהה שלשים יום.

יד) גמ', שם. כתב **השיטה מקובצת** בשם **תוס' הרא"ש**, דהוה מצי נמי למימר, למעוטי טומטום ואנדרוגינוס, דאין דעתו על הספק. אלא ניחא ליה למימר למעוטי נפל ודברי הכל.

טו) גמ', ההוא דאמר לה לרביהו נכסי להא דמעברת. ביאר **הריטב"א**, דהיו לו יורשים אחרים, ובשם **יש אומרים** ביאר, דצויה כבר נכסיו לאחרים בצוואת שכיב מרע, ועל ידי שצויה לעובר מבטל אותה צוואה, ואף על פי כן, אם לא זכה העובר עדיין צוואה ראשונה קיימת, וסיים דאינו מחזור.

טז) גמ', איתיביה רב נחמני לרב הונא האומר אם ילדה אשתי זכר. הרשב"ם לעיל (קמ:). ד"ה **האומר** כתב בחד פירושא, דמתניתין משום מצוה לקיים דברי המת. והקשה **הרש"ש** (שם), אם כן מאי מקשי הכא אדרב הונא. הרי במתניתין אינו על ידי הקנאה כלל. [ואולי יש לומר בדוחק, דכוונת הרשב"ם, דמתניתין מיירי בכל ענין בין בבריא בין בשכיב מרע, ולא הוה ניחא לגמ' לאוקמה דוקא בשכיב מרע].

יז) תוס' ד"ה נכסי, בשכיב מרע איירי מדקאמר עלה ולוקמה כרבי יוחנן בן ברוקה וכו'. תמה **המורחשת** (סימן לח, ענף א,א) הא לא אמרינן לה אדרב הונא, אלא אמתניתין דקתני ד"מזכה לעובר קני". וביאר כוונת התוס', דאתו לאפוקי דלא נימא דדינא דרב הונא דוקא בבריא, אבל בשכיב מרע מודה דקני, דאם כן כי מוקי למתניתין כרבי יוחנן בן ברוקה, כיון דעל כרחך להאי אוקימתא מיירי מתניתין בשכיב מרע, אם כן בלאו הכי לא קשיא אדרב הונא. אלא על כרחך דדינא דרב הונא אף בשכיב מרע. [**וברשב"ם** ד"ה **והמזכה לעובר** כתב "על ידי אחר", ומשמע דמיירי בבריא שצריך קנין, ומה שהוכיחו התוס' מהא דבבריא ליתא לדינא דרבי יוחנן בן ברוקה, לדעת **הרשב"ם לעיל** (קלא). ד"ה **ושמע מינה**, נפשט, דאף גבי בריא אמר רבי יוחנן בן ברוקה].

יח) גמ', ולימא ליה רבי מאיר היא וכו'. הקשה **בחיודושי הרמב"ן**, איך יתורץ בזה, הא רב הונא דפסק הכא לא קנה, איהו גופיה פסק **ביבמות** (צג). כרבי מאיר דאדם מקנה דבר שלא בא לעולם. [ועיין באות הבאה]. ותירץ הרמב"ן, דאין הכי נמי לא באו לתרץ בזה דברי רב הונא, אלא להקשות על מה שאמר "איני יודע מי שנאה". **והרשב"א** **והריטב"א** תירצו, דיש לומר, דרב הונא לא פסק כרבי מאיר אלא במקנה "דבר שלא בא לעולם", ולא במקנה "לדבר שלא בא לעולם", אף דרבי מאיר גופיה לא חילק בכך. וכן כתבו **הגהות הב"ח** (באות א), **והמהרש"ל**. והוסיפו ביאור, דאף דכבר ידעינן השתא דיש סברא לחלק בין "דבר שלא בא לעולם" בין "לדבר שלא בא לעולם", מכל מקום הוה פשיטא לן השתא דרבי מאיר סבר דמהני אפילו ב"לדבר שלא בא לעולם", משום דרבי מאיר מיירי במקדש האשה לאחר שאתגירה, דדמי למקנה "לדבר שלא בא לעולם". ומשני, דלאחר שאתגיר דבר שישנו בעולם הוא [אלא שאינו ראוי]. וכן ביאר **השיטה מקובצת** בשם **תוס' הרא"ש**. עוד כתב שם, דמדברי **הרשב"ם** **בד"ה ולימא ליה** שכתב "הא איהו גופיה סבירא ליה כרבי מאיר", משמע דהפירכא ארב הונא גופיה, אמאי פסק דמזכה לעובר לא קנה. והקשה, דמלשון הגמ' לא משמע דאתי לאקשווי אדרב הונא, אלא אדרבא, לתרץ דברי רב הונא, ודומיא ד"ולימא ליה וכו'" דבסמוך. [וזה קשה גם על פירוש הרמב"ן].

יט) עיין באות הקודמת. **ובחיודושי הגרע"א** תמה על קושיית הראשונים והמהרש"ל, דאף דסבר רבי מאיר ד"אדם מקנה לדבר שלא בא לעולם", היינו שיזכה כשיבא לעולם, ובהא מיירי מתניתין, אבל רב הונא מיירי באופן שזיכה לעובר על מנת שיקנה מיד, ושפיר אמר רב הונא דלא זכי, דלכולי עלמא יש לומר דעובר עצמו אינו בר זכייה בשעה שהוא עובר. ועיין נמי באות הבאה.

כ) גמ', שם. כתב **הרשב"א לעיל** (קכו:), דהא דבעינן לאוקמה כרבי מאיר, היינו דוקא באופן שנוולד העובר בחיי אביו, דאם נולד לאחר מיתתו, דמי להא דאמרינן התם, דנכסים שנפלו לו כשהוא גוסס, אין יכול להקנותם

מנא אמינא לה דתניא וכו'. ביאר בחידושי הרמב"ן, דמשמע ליה דהאי סתמא אזלא אפילו כרבנן, דאם לא כן, ליייתי מדברי רבי יוסי גופיה.
 (ח) בא"ד, אמאי לא קנה המחזיק בראשונה כיון דלבסוף הפילה וכו'.
ובחידושי הרמב"ן כתב מכח קושיא זו, דאין הכי נמי, אם לא היה בן קיימא בסוף, איגלאי מילתא דלא זכי מעיקרא. והכא לא מיירי בנפל ממש, אלא שכלו חדשיו, ומת קודם שיצא ראשו, דדוקא בכהאי גוונא זכי מעיקרא.

דף קמ"ג ע"ב

(ט) גמ', למימרא דהוא מיית ברישא והא הוה עובדא וכו'. כתב השיטה מקובצת בשם תוס' הרא"ש, דלא מצי למימר דפעמים דהוא מיית ברישא, ופעמים דאמו מייתא ברישא, ומספק אמרינן דאינו נוהל ומנחיל, כיון דבספק כהאי גוונא תלוי בפלוגתא דתנאי לקמן (קנח:): בנפל הבית עליו ועל אמו, ומסתימת התנא כאן, משמע דליכא פלוגתא בדבר, ועל כרחך צריך לומר דלעולם איהו מיית ברישא, ולהכי מקשינן מההוא עובדא.

(י) גמ', מר בריה דרב יוסף משמיה דרבא אמר וכו'. וכן גירסת הרשב"ם בד"ה מר. וכתב בחידושי הרמב"ן, דלהאי גירסא עולה, דהא דאמרינן בסמוך "והילכתא ככל הני לישני דאמר מר בריה דרב יוסף משמיה דרבא", קאי אף אהאי שינויא, דאתי ליישב מאן דאמר דעובר זוכה. והיינו דקיימא לן דעובר אית ליה זכיה בירושה, ומשום דירושה הבאה מאליה שאני. אבל הרמב"ן גריס, "מר בריה דרב יוסף אמר לומר שממעט וכו'", דהיינו דלא תירץ להאי תירוץ בשם רבא. ואם כן, הא דאמרינן "הלכתא ככל הני לישני דאמר מר בריה דרב יוסף משמיה דרבא", קאי אעיקר מימרא דעובר אינו ממעט חלק בכורה, אבל לא קאי אאוקימתא דהאי ברייתא. [ולעולם יש לומר דקיימא לן דעובר אינו יורש כלל, ואין צריך להאי אוקימתא].

(יא) גמ', בכור שנולד לאחר מיתת אביו וכו' יכיר אמר רחמנא וכו'. ובתוס' ד"ה בכור הקשו, אמאי לא ילפינן לה מקרא ד"וילדו לו". והרשב"א כתב בשם הראב"ד שפירש בשם רש"י, דאיכא נפקא מינה בין הדרשות, בגוונא שנולד כשהוא גוסס, דלענין "וילדו לו" מיקרי שנולד לו כל שהיה בחייו, אבל מיכיר ממעטינן אף נולד כשהוא גוסס, דלאו בר הכרה הוא. [ואולי יש לומר דדעת התוס', דגוסס נמי מיקרי בר הכרה. (א.ג.)].

(יב) גמ', הואיל ודעתו של אדם קרובה אצל בנו. פירש רשב"ם בד"ה קרובה, דגמר ומקנה בכל לבו. והריטב"א הביא דאיכא מרבוותא דפירשו, דהיינו דוקא בשכיב מרע, דכיון דדעתו קרובה אצל בנו חששו לטירוף דעתו אף בעובר. וכתב דכן נראה ודאי, דאי לאו הכי מאי מעליותא דדעתו דקרובה אצל בנו, דהא דעובר אינו זוכה היינו משום גריעותא דידיה ולא משום גריעותא דמקנה. וכן כתב בחידושי הרמב"ן ביבמות (סז:), והוסיף שאינו זוכה מעכשיו, אלא לכשילוד. אבל השיטה מקובצת כתב בשם תוס' הרא"ש, דהחסרון בדבר שלא בא לעולם משום דלא גמר ומקני, ולהכי מהני האי טעמא דדעתו קרובה אצל בנו. [וכן מהאי טעמא נמי לא יזכה כשהוא עובר, אלא כשילוד]. וכן נראה שסבר המבי"ט (תשו' ח"ב סימן קלז) שכתב, דבמקנה לבנו דבר שלא בא לעולם, מהני, הואיל ודעתו של אדם קרובה אצל בנו.

(יג) גמ', שם. עוד מצינו דנחלקו הראשונים דבעליות דרבינו יונה כתב, דאי מהני מה שדעתו שלא אדם קרובה אצל בנו, על כרחך זכי נמי בירושה הבאה מאליה, דודאי לא אלימא הקנאה היכא שדעתו קרובה, יותר מירושה הבאה מאליה. אמנם הרשב"א כתב, דלרבי יוחנן מוכה לעובר דידיה עדיף מירושה הבאה מאליה, ולעולם סבר דעובר אינו יורש.

(יד) גמ', הלכתא כוותן או הלכתא כוותיכו. ביאר בקובץ שיעורים (אות תצט), דהספק על מי מהאמוראים ראוי לסמוך יותר, ונפקא מינה למי שאינו יוכל להכריע בהלכה, וצריך לסמוך על אחד מהן. דרבי ירמיה סבר דזיקנה מכרעת, דראוי לסמוך על הזקן יותר, ורבי אבהו דאמר ליה "אטו בקשישותא תליא מילתא", פליג, וסבר דזיקנה אינה מכרעת.

דף קמ"ג ע"א

(א) גמ', את וחמור וכו' ורב המנונא אמר לא אמר כלום. פירש הרשב"ם בד"ה לא קנה, דלא נגמרה בדעתו להקנות לזה בלא זה כלום. וכתב התוס' רי"ד לעיל (קכט). דהאי דינא היינו דוקא בכהאי גוונא, משום דידע דחמור לא קנה, הלכך כי אמר ליה את וחמור, להפליגו בדברים נתכוין. אבל באופן שהיה סבור ששניהן יקנו, אף דבאמת חד מינייהו לא מהני לקנות, מכל מקום קני חברו, [כגון שנתן שדה אחת לראובן בלשון מתנה ולשמעון בלשון

צריך לשנויי הא דבת עדיפא ליה, כשמואל (בעמוד א) דמיירי במבכרת, ומשום דבת תחילה סימן יפה לבנים. [ולחכי ניחא ליה בבשורת בת יותר מבשורת בן]. דהכא לא שייך שינויא קמא דלענין הרווחה בתו עדיפא ליה, דהא אינו נותן לבת, אלא למבשר.

דף קמ"ג ע"א

(א) גמ', ולימא ליה דאמר לכשתלד. פירש רשב"ם בד"ה ולימא, דאמר אם תלד אשתי זכר תנו ליה מנה לכשתלד. והר"ן בקידושין (כו. בדפי הרי"ף) כתב בחד פירושא, דכל שאומר אם ילדה הוי כאילו אמר לכשתלד, והא דמקשינן הכא "ולימא ליה לכשתלד", היינו, דכיון דבמיתניתינן קתני "אם ילדה" אם כן לכשתלד קאמר, ואף שלא אמר כן להדיא.

(ב) גמ', דאמר רב נחמן המזכה לעובר לא קנה לכשתלד קנה. פירש הרשב"ם בד"ה לכשתלד, דחשיב לעובר כישנו בעולם, אלא שצריך לתקן לשונו ולומר לכשתלד, דאז ראוי לקנות לגמרי. וכן כתב בחידושי הרמב"ן לעיל (עט:), דרב נחמן חשיב לעובר דבר שבא לעולם במקצת, אלא שמעכשיו אין לו יד לזכות ואין זכין לו, אבל זכין לו לכשילוד. והקובץ שיעורים (אות תצ) תמה על דברי הרשב"ם, דהא כל שאינו ראוי לקנות מיקרי דבר שלא בא לעולם כדחזינן במקדש אשת איש לאחר שתתגרש. ועיין בדברי הקצות החשן באות הבאה. והריטב"א והשיטה מקובצת בשם התוס' הרא"ש כתבו, דרב נחמן סבר דעובר הוי "דבר שלא בא לעולם", אלא דסבירא ליה דיותר מהני להקנות "לדבר שלא בא לעולם", מ"דבר שלא בא לעולם". וכן כתבו התוס' בגיטין (יג): ד"ה לדבר.

(ג) גמ', שם. כתב הרא"ש (בסימן ה), דהא דמהני לכשתלד, היינו דוקא כשהקנה לו במשיכה, וישנו ברשות הזוכה כשנולד העובר, או דקאי באגם, או דהקנה קרקע בשטר, והשטר ביד הזוכה כשנולד. אבל בסודר לא מהני, כיון דהדרא סודרא למריה לכשילוד. וכן בחזקה לא מהני [נדכבר בלתיא לכשילוד]. והמשנה למלך (פ"ב ממכירה ה"ט) הקשה, דלא מהני עומדת באגם, אלא באומר מעכשיו, כיון שמתחיל הקנין עכשיו, אבל באומר לא תקנה אלא לאחר שלשים יום, אמרינן בכתובות (פב). דלא מהני, אלא אם כן עומדת לאחר שלשים ברשות זוכה ממש. ועובר דלא מצי זכי מעכשיו, הוי כאמר לא תקנה אלא לאחר שלשים. והקצות החשן (בסימן קצו, ס"ק ד) תירץ, דבעובר נמי שייך שיתחיל הקנין מיד, אלא שאין הקנין יכול להגמר בעודו עובר. דאם לא היה שייך שיתחיל בו קנין כלל, ודאי הוה מיקרי דבר שלא בא לעולם. (וכמו שהקשה הקובץ שיעורים שהובא באות הקודמת).

(ד) רשב"ם ד"ה חייב להחזיר, כיון דאשתו מעוברת עובר יורש הוי אלמא המזכה לעובר קנה. וכתב הלחם משנה (פ"ב מזכיה ומתנה ה"ח) דאף דהרשב"ם בד"ה ורבא פירש, דלא נתכוונו להחזיק דמספקא להו אם יש לו יורשין וכו' או אשתו מעוברת ושמא לא תפיל. וחזינן, דאף לדעת רבא דליכא זכיה לעובר, מכל מקום לכשילוד ודאי יורש נכסי אביו, מה שפירש כאן הרשב"ם אלמא המזכה לעובר קנה, צריך לומר, דהראיה מהא דצריכים להחזיר מיד, ולא סגי להחזיר כשילוד. והא דבגמ' הקושיא רק מכח הסיפא, היינו משום דהך קושיא אלימתא טפי, דחזינן דאפילו אחר שמת העובר לא מהני חזקתן. [אמנם לפי זה ייצא דמה שתיירץ רבא, היינו אקושיא מסיפא, אבל ארישא דמחייבים אותם להחזיר מיד, והיינו משום שהעובר זכה לא תירץ. (א.ג.) ואולי יש לומר, דאף רבא יודה לסברת אביי (דלדידיה מיתרצה שפיר), ותירצו היה בגוונא אחרינא, רק לקושיית הגמ' מהסיפא. ועיין באות הבאה]. אמנם בעליות דרבינו יונה כתב, דאף אי עובר לית ליה זכיה, מכל מקום חייבים להחזיר לאלתר.

(ה) גמ', אמר אביי ירושה הבאה מאליה שאני. ביאר בחידושי הרמב"ן, דהיינו כרבי יוסי דסבר דעובר זוכה בירושה [כדאיתא לעיל (קמא:)], ומוקי לברייתא כרבי יוסי. אי נמי, דסבר דלא פליגי רבנן בהא אדרבי יוסי [וכמו שביארו התוס' בד"ה בן בדעת רב ששת]. והא דאמר רבא שאני התם וכו', היינו משום דמוקי לה כרבנן ולא כרבי יוסי.

(ו) גמ', שאני התם דרפוי מרפיאן בידיהו מעיקרא. ביאר בעליות דרבינו יונה, דכיון דלא ידעי אי אשתו מעוברת או לא, והחזיקו מספק, ואילו היו יודעים שהיא מעוברת לא היו מחזיקים, דאפילו אם אין לעובר זכיה, מכל מקום יורש לכשילוד. ולכן אם נמצא שהיתה מעוברת, אמרינן דעל דעת כן לא החזיקו. אבל אם יתנו להדיא דאפילו אם היא מעוברת רוצים לזכות מהשתא אם תפיל, יהני.

(ז) תוס' ד"ה בן יום אחד, בתוה"ד, והשתא ניחא הא דקאמר לעיל רב ששת

ירושה]. והביא דרבינו יצחק סובר, דאף בכהאי גוונא לרב המנונא לא קני כלל. ועיין באות הבאה.

(ב) גמ', שם. במרדכי (סימן תרה), הביא דנחלקו קמאי לגבי מי שהקנה לחברו בקנין סודר, קרקעות ומטלטלין ומעות בבת אחת. דיש שאמרו, דהוי כאת וחמור, וכי היכי דלא קנה המעות לפי שאין מטבע נקנה בחליפין, גם המטלטלין והקרקע לא קנהו. **ורבינו שמחה** כתב, דלא דמי לאת וחמור, דחמור לאו בר קנין הוא, אבל מטבע נקנה בקנינים אחרים. ונלכאורה לדברי **התוס' רי"ד** שבאות הקודמת פשיטא דיקנה, כיון שנתכוין להקנות. (א.ג.ו.)

(ג) גמ', ורב ששת אמר קנה הכל. פירש **הרשב"ם** בד"ה רב ששת, דאדם יודע שאין חמור קונה וגמר בדעתו שמי שיוכל לקנות משניהם יקנה. אבל **הריטב"א** כתב, דסברת רב ששת, דהוה כאילו נותן כל נכסיו לשניהם, ומה שאין זה יכול לקנות, שיקנה האחר. [דהיינו דאף שאינו יודע שאין האחד קונה, יקנה חברו, ודלא כרשב"ם שמשמעות דבריו דוקא משום שאדם יודע שאין חמור קונה].

(ד) גמ', לפיכך כשהוא תורם וכו' ואמאי את וחמור הוא. פירש **רשב"ם** בד"ה ואמאי, כי היכי דמר לא חיל בה תרומה הכי נמי המתוק. ביאר **המהרש"א**, דאף דיכול לתרום מן המר על המר ומהמתוק על המתוק, מכל מקום כיון שלא פירש שיחול כן, אלא אמר בסתמא שתורם קישות אחד על מ"ט קישואין, צריך להיות לפי דבריו דגם המר הוא כנגד המתוק וגם המתוק כנגד המר, ואם כן חצי מהמתוק שבמ"ט קישואין ישאר טבל. ועל כרחק דאת וחמור קני כוליה, דכיון דחד לא מצי קני, קני חברו. והכי נמי, כיון שהמר לא יכול לחול כנגד המתוק, חייל המתוק כנגד המתוק. ועיין **מהרש"ל ורש"ש**.

(ה) תוס' ד"ה אין לך, תימה וכו' למה לא יתרום מזה על זה והלא החיצון יפטור החיצון והפנימי יפטור הפנימי. ביאר **המהרש"א** דכוונתם, דאף דבסתמא לא אמרינן דצריך לחול כן [וכמו שנתבאר באות הקודמת], מכל מקום מקשו התוס' שיפרש כן להדיא, ולא צריך להוסיף. ולא ניחא להם בפירוש **הרשב"ם** בד"ה כשהוא, דאיכא למיחש שמא יש בזה מר יותר מאינך. ובשיטה מקובצת ביאר בשם **תוס' הרא"ש**, דאין צריך לחוש להאי ספק שמא בזה יש יותר מר, כיון דמדאורייתא חטה אחת פוטרת כל הכרי.

(ו) גמ', היינו דחזאי רב הונא בר אויא בחלמא דמותיב רב אויא תיובתא. ביאר **בחיודשי הר"י מגאש**, דרב אשי אמר לרב מרדכי, שראה קודם לכן בחלום, שרב הונא בריה דרב אויא בא אצלו, ולא ידע פתרון החלום. ועתה שאמר לו רב מרדכי האי תיובתא משמיה דרב אויא, אמר, היינו דחזאי רב הונא בר אויא בחלמא, שזה רמו שיבא אביו רב אויא אצלו, והיינו בהא תיובתא. וכן נראה בכוונת **רשב"ם** ד"ה היינו.

דף קמג ע"ב

(ז) גמ', אם הביא אין לכתחילה לא. הקשה **הריטב"א**, אמאי לא מייתי מרישא, דקתני בהדיא "מביא שישים בכלי אחד וארבעים בכלי אחד". ותיירץ, דמצינו לפרש ברישא, דאין הכונה שמעותו כן, אלא דאפשר גם להביא דכהאי גוונא, אבל לעולם מחצה על מחצה עדיף. להכי מקשי מיתורא דסיפא, דמוכח מינה דרישא למצוה לכתחילה קאמר.

(ח) גמ', ראויין לבנות לבנות. כתב **הריטב"א**, דיש אומרים דכל זה כשאין לו אשה, או שאין דברים אלו ראויין לאשתו, אבל בראוי לאשתו, אמרינן דלאשתו שדר. **והריטב"א** כתב, דלא נהירא, מדלא פירשו כך בגמרא.

(ט) גמ', שם. כתב **היד רמה**, דאם יש דברים הראויים לתרוייהו, יתנו לשניהם. אבל **הרמב"ם** (בפ"ו מזכיה ומתנה ה"ד) כתב, דראויין לזה ולזה, יתנו לבנים. וביאר **המגיד משנה**, שדעתו של אדם קרובה אצל בנו יותר מבתו. **והבית יוסף** (בסימן רמו, א, בבדק הבית), כתב, דהרמב"ם והרמ"ה פליגי. אבל **הב"ח** (שם) כתב, דלא פליגי, דהרמב"ם מיירי דוקא במפרש ששלח לבניו, והרמ"ה מיירי דוקא בשולח לבניו ביתו סתם. [אמנם ביד רמה לפנינו מבואר בסוף דבריו, דמיירי אף במפרש ששלח לבניו].

(י) גמ', שם. הרשב"ם בד"ה לכתחילה הביא מהירושלמי, דאם בשעת מיתה שדר, אין הבנות בכלל. וביאר **הרשב"א**, דשכיב מרע דעתו על יורשיו דוקא. ומתלמודא דילן דלא מפליג בהכי, משמע, דאף בשכיב מרע הדין כן, דהראוי לבנות לבנות. ועיין באות יג.

(יא) גמ', אבל אית ליה כלתא לכתחיה שדר. ביאר **הנימוקי יוסף** (סו: בדפי הרי"ף), כיון שמוטלות על בניו לפרנס ודעתו קרובה להם, ולא לבנותיו שמוטלות על אחרים. ובפירוש **רבינו גרשום** כתב, שמכבד אדם כלתו משום חביבות בנו. והיד **רמה** כתב, דמה שיטלו כלותיו הוי בחזקת בעליהן, ולכן

אמרינן דלכתחיה שדר.

(יב) גמ', ואי בנתיה לא נסיבן לא שבק בנתיה ומשדר לכתחיה. פירש **רשב"ם** בד"ה לכתחיה, דדוקא באינסיבא אינה מוטלת עליו לזון. [ואף דבלא אינסיבא נמי אינו חייב במזונות בתו **כדלעיל** (קלא:), מכל מקום כיון דהדרך לזון אותה, דעתו עליה. (א.ג.ו.)]. **והנימוקי יוסף** (סו: בדפי הרי"ף) ביאר, דלא שביק איניש בנתיה, כיון שרוצה להשיאן כי היכי דקפצי עליהו אינשי ונסבי להו.

(יג) גמ', ההוא דאמר להו נכסי לבניי הוה ליה ברא וברתא וכו'. הקשה **הריטב"א**, אמאי אם יש לפרש לשונו שהבן יטול כל הנכסים, הא ודאי בכל נכסיו יש גם דברים הראויים לבנות, ובסמוך אמרינן דהראויים לבנות ינתנו לבנות. והוכיח מזה, דסבר תלמודא דילן כהירושלמי שהביא **הרשב"ם** בד"ה לכתחיה, דבשכיב מרע לא אמרינן הראויין לבנות ינתנו לבנות. [ודלא כהרשב"א שהובא לעיל באות י דנקט דתלמודא דילן פליג אירושלמי בזה].

(יד) גמ', רב יוסף אמר ובני איתן עזריה. כתב **התורת חיים**, דהא דלא ניחא ליה למילף מקרא ד"ובני פלוא אליאב" דכתיב באורייתא, משום דהתם כתיב בתריה "ובני אליאב נמואל ודתן ואבירם", ואם כן יש לומר דלהכי כתיב "בני פלוא" בלשון רבים, משום בני בנים ידידיה.

(טו) גמ', הוה ליה ברא ובר ברא וכו'. כתב **הרא"ש** (בסימן ח), דלכאורה משמע, דכל הספק משום שלא היה לו אלא בן אחד, ולהכי יש לפרש מה שאמר בני בלשון רבים, קאי נמי אבר ברא. אבל ביש לו שני בנים, פשיטא דלא קרי לבר ברא בני. והא דפשיטין מהנודר מן הבנים מותר בבני בנים, משום דמשמע ליה דמתניתין מיירי בכל ענין, אפילו לית ליה אלא בן אחד ובן הבן. אמנם הביא, **דרבינו תם** מפרש, דהספק בכל ענין, ואין חילוק אם יש לו בן אחד או בנים הרבה, דלעולם יש לומר דבני בנים נמי בכלל לשון בנים.

(טז) גמ', מר בר רב אשי אמר לא קרו אינשי לבר ברא ברא. כתב **היד רמה**, דהיינו דוקא בדאית ליה בן, אבל היכא דלית ליה אלא בני בנים, אמרינן דהו בכלל ברא.

(יז) תוס' ד"ה ואם, בתוה"ד, ואין נראה מדאמר רב ספרא שבק אביו וזוי וכו' משמע דשקלינהו לכולהו. ובחיודשי **הרמב"ן** כתב, דהגדולים נוטלים כל מה שהשביחו בחלקו, ובחלק של אחיהם נוטלין כאריס למחצה לשליש ורביע. ורב ספרא בעי ליטול מחצה שלו ועוד חצי במחצית של אחריו כאריס. אי נמי, דרב ספרא לא עבד עיסקא אלא במחצה שלו.

(יח) בא"ד, הא אמר באיזהו נשך דוזוי כמאן דפליגי דמו. **בחיודשי הרמב"ן** תירץ, דדוקא כשחלק בפני שנים אמרינן הכי. ונתחדש, דבוזוי אין צריך בית דין של שלשה. אבל בלא חלוקה לא אמרינן כמאן דפליגי.

דף קמד ע"א

(א) גמ', רב ספרא גברא רבא הוא לא שביק גירסיה וכו'. **הרמב"ם** (בפ"ט מנחלות ה"ה) כתב, דהיינו תלמיד חכם גדול שאינו מניח תורתו שעה אחת. וכתב **הנימוקי יוסף** (טו: בדפי הרי"ף), דנראה דבזמנינו אין אנו ראויין וחשובים כרב ספרא, ודין צורבא מרבנן שוה לדין אחרים.

(ב) רשב"ם ד"ה באשה יורשת, בתוה"ד, או כגון בת בין הבנות וכו'. הקשה **המהרש"א**, דמאי שייך בכהאי גוונא לישינא דמתניתין "ראו מה שהניח לי בעלי", הרי אין שייכות לבעל כלל בהאי ירושה. וכתב, דנראה דרשב"ם מפרש, דהא דקתני ואם אמרה ראו מה שהניח לי בעלי, לא קאי באשה יורשת, והוא דין בפני עצמו באלמנה (שתבעה כתובתה מנכסי בעלה). וכתב **הרש"ש**, דלפי זה תתיישב נמי קושיית **התוס' ד"ה ואם** "אבל זו שלא לקחה כלום מכתובתה וכו'", דהסיפא לא מיירי שנוטלת ירושה, אלא שנוטלת כתובתה.

(ג) גמ', ייחד לו אביו בית ועליה. פירש **רשב"ם** בד"ה ייחד, שייחד לו בית שיש עליה על גביו. **והריטב"א** כתב, שייחד גם העליה לצורך המשתה, אבל החופה בבית.

(ד) גמ', מר זוטרא אנסביה לבריה ותלא ליה סנדלא. כתב **בחיודשי הרמב"ן**, דודאי הוה מצי להודיע בפני עדים שאינו מקנה הבית, דלא הקנו חכמים בעל כרחו, אלא דניחא ליה לעשות דבר קל לתלות סנדלא.

(ה) רשב"ם ד"ה במעמד שלשתן, נפקד ומפקיד. הקשה **בחיודשי הגרע"א**, הא בגיטין (יג:) מסקינן דאמר רב אפילו במלוה, ואמאי נקט הרשב"ם מפקיד ונפקד.

(ו) רשב"ם ד"ה קנה, בתוה"ד, ולא הזיקוק חכמים להקנות בקנין ובעדים. וכן כתבו **התוס' בד"ה והלכתא**, דלא רצו חכמים להטריח להביא עדים ולעשות

יב) תוס' ד"ה אבל חלה, ולא דמי להא דתנן לעיל אין הקטנים ניוונים על הגדולים וכו'. והרשב"א כתב, דהכא מיירי דניזונין ומתפרנסין דרך שתיקה, דסתמא שותפין הן ומחלי אהדדי. אבל אם מוחים מהני, ובהא מיירי מתניתין דלעיל. (וכן הובא לעיל קלט. אות ב בשם הרשב"א שם, ודעת התוס', דמתניתין דהתם מיירי אפילו בלא מיחור).

יג) מתני', אבל השולח לחברו כדי יין וכו'. ופירש רשב"ם בד"ה אבל, דהיינו בלא חופה, או שאינו הולך לאכול ולשמוח. והרמב"ם (בפ"ז מזכיה ומתנה הט"ו) כתב, דאפילו בעת הנישואין, מה ששולח לו כדי יין וכדי שמן ופירות, אין נגבין בבית דין, ולא נאמרו דיני השושבינות אלא במעות בלבד. וכן כתב הריטב"א.

יד) גמ', נשתלחה לאביו שושבינות כשהיא חוזרת חוזרת מן האמצע. לכאורה צריך עיון, לרב ושמואל דאמרי לקמן (קעה:), דמלוה על פה אינו גובה לא מן היורשים ולא מן הלוקחות. ושם שושבינות אית לה קלא, וחשיב כמלוה בשטר וגובה אף מן הלוקחות, וכדאשכחא לעיל (קלט:). (א.ג.)

טו) גמ', כאן בסתם כאן במפרש. עיין ברשב"ם ד"ה רב אסי ובר"ה כדתניא. ובעליות דרבינו יונה כתב בשם הרשב"ם, דסתם היינו שאמר לבניו בסתם אחד מכם יוליך השושבינות, ועמד אחד מהם והולך. ומפרש היינו שקרא לאחד מבניו ואמר לו להוליך השושבינות. ורבינו יונה בעצמו ביאר, ד"סתם" היינו ששלח שושבינות סתם, ואחד מהבנים הלך לשמוח עמו. ו"מפרש", היינו שפירש ששולח השושבינות על שם אחד מבניו. דודאי לכך נתכוין שתחזור לו ולא יחלקו אחיו עמו. וקא משמע לן, דלא תלינן דמה שאמר האב שהשושבינות על שם הבן, לאחשובי לבן ולכבודו נתכוין. [אמנם הרשב"ם בד"ה רב אסי פירש, ש"מפרש" שהשושבינות תחזור לאותו הבן. וצריך עיון דמאי קמשמע לן, מאחר שפירש כן להדיא. (א.ג.)]. והרמב"ם (בפ"ט מנחלות הי"ד) כתב, פירש "מפרש" כפירוש רבינו יונה, אמנם א"סתם" כתב, אבל אם שלחה בשם בניו סתם, כשתחזור תחזור לאמצע. נודהיינו דלא כרבינו יונה, דלרבינו יונה "סתם" הוא שלא פירש כלום, ולהרמב"ם פירש בשם בניו סתם. ולכאורה כיון ששלחו בשם בניו, נמצא דמשיקרא החיוב לבנים, ולא לאב. והא דחוזרת לאמצע אינו מדין ירושה, דאף בחיי האב יכולים הם לתבוע הממון, ולא אביהם. ולכאורה צריך עיון אמאי נקט תנא דמתניתין "האחין שעשו מקצתן שושבינות בחיי האב", דמשמע, דעכשיו מת האב. הרי לאוקימתא דרב אסי, אף כשחוזרת בחיי האב חוזרת לאמצע. (א.ג.)

טז) גמ', ושמואל אמר הכא ביבם עסקינן. ופירש הרשב"ם בד"ה ושמואל, דלעולם האב השולח שושבינות על ידי אחד מבניו, חוזרת לאותו הבן לבדו. והריטב"א כתב, דשמואל לא אתי לאפלוגי אדרב אסי, דהא ברייתא מסייעא ליה, דיש חילוק בין "סתם" ל"מפרש", אלא דרבותא אתי לאשמעינן, דאפילו במפרש משכחת לה למתניתין ככהאי גוונא דיבם. והפסקי הרי"ד כתב, דשמואל סבר דלעולם חוזרת לאותו הבן (וכרשב"ם), והאי דקתני בברייתא ד"בסתם" חוזרת לאמצע, מיירי שהאב שלח, ולא נעשה אחד מן הבנים שושבין, ודין השושבינות לחזור לאב עצמו, ולהכי כשמת חוזרת לאמצע.

קנין. והקשה בחידושי הגרע"א, הא בקנין לא בעי עדים, כמו שכתבו התוס' לעיל (מ). ד"ה קנין. ואם משום שרוצה עדות שמא יכחיש, הרי לכך לא יועיל תקנת מעמד שלשתן.

דף קמד ע"ב

ז) מתני', אחין השותפין וכן גירסת הרשב"ם בד"ה הכי גרסינן. וביאר בחידושי הרמב"ן, דהאחין השותפין היינו אחים שהן שותפים. וכתב בתשובות הרשב"א (המיוחסות לרמב"ן, סימן כא), דהאי דינא דוקא באחין, ולא בשאר שותפין, לפי שאנו רואים האחים כל זמן שלא חלקו בתפוסת הבית כאילו אחד, וכאילו האב קיים. והרא"ש (בסימן יב) גריס, האחין בהשותפין. וכן כתב הטור (בסימן קעז), דלא חילק בין אחין לשותפין.

ח) גמ', האי אומנות לאומנות המלך. פירש רשב"ם בד"ה אחין, שמחמת אביהן נפל לאומנות זו, שמנהג המלך שמעמיד מבית זה חודש אחד וכו'. ובחידושי הרמב"ן כתב, דמיירי שהמלך נוטלו לאומנותו מחמת עשירותו, שכן דרך המלכים, ואם אינו עשיר בעצמו, נמצא שנטלוהו מחמת ממון כל האחים, ולהכי הוי לאמצע. והרמב"ם (בפ"ט מנחלות ה"ו) כתב, דמיירי שהיה אביהן ידוע בדבר זה, ואמרו במלכות שנעמיד בנו תחתיו כדי לעשות חסד עם היתומים. ועיין באות הבאה.

ט) גמ', שם. פירש רשב"ם בד"ה תנא, אבל אומנות אחרת שנפל בה מעצמו, הריחוק שלו. אבל בחידושי הרי"מ מגאש כתב, דבאומנות שאינה אומנות המלך, אפילו מינהו מחמת האחין, השכר לעצמו. וכן כתב השיטה מקובצת בשם רבינו יהונתן, וביאר, דדוקא באומנות המלך משום דאין בה טירחא ויש בה הרווחה גדולה, אבל באומנות של טורח מרובה לא. והט"ז (בסימן קעז סעיף א) ביאר טעם הרי"מ מגאש, דדוקא אומנות המלך הוא מצוי, ומשיקרא סמכא דעתייהו עלה. מה שאין כן שאר אומנות. והנתיבות המשפט (שם ס"ק ג) ביאר על פי דברי הרמב"ם (שהובא באות הקודמת), שהשכר לאמצע משום שהמלך התכוין לעשות חסד עם היתומים, ודעתו שיהיה השכר לכולם, מה שאין כן בשאר אנשים שאינן נותנין אלא עבור הפעולה.

י) גמ', אם מחמת אחין לאחין. כתב בעליות דרבינו יונה, דמכל מקום נוטל שכר פעולה כראוי לפועל, והשאר חולקין. אבל הרמב"ם (בפ"ט מנחלות ה"ו) כתב, הרי הפרס שיטול וכל השכר שישתכר בעבודה זו, לכל האחין. וכן העתיק השלחן ערוך (בסימן קעז, סעיף א). והרמ"א שם הביא דעת רבינו יונה בשם "יש אומרים".

יא) גמ', לא שנו אלא שחלה בפשיעה וכו'. והתוס' בד"ה חולה הביאו מהתוספתא, דמפליג בין רפואה שיש לה קיצבה לרפואה שאין לה קיצבה. והבית יוסף (בסימן קעז) כתב, דכוונת התוס' דהתוספתא קאי אחלה בפשיעה. והביא שכן כתב רבינו ירוחם, ותמה על הטור (שם) שכתב להיפך, דבפשיעה לעולם מתרפא משל עצמו, ובחלה באונס מתרפא מן האמצע, דוקא ברפואה שאין לה קיצבה. ובהגהות הב"ח (אות ה) ביאר דברי התוס' כדברי הטור, וכן כתב המהרש"א שאפשר לבאר כן דברי התוס'. וכן כתב הרשב"א, דהתוספתא מיירי דוקא בחלה באונס, דאי בחלה בפשיעה, אין סברא לומר שאם פשע בעצמו יתרפא משל אחיו. וכן דעת הריטב"א.

הצטרף גם אתה ללומדי ה"דרת היומי" בעיון!!!

זמני השיעור בדף היומי בעיון ע"י רבני הכולל בכל יום בין השעות 9:45-10:45 בבית המדרש "משכן אהרן" שע"י חניכי ישיבת פוניבז' מודיעין עילית ת"ו

יש אנשים שרוצים לעשות יד ושם לזכר עולם על נשמת אבותיהם ועושים להם מצבה של אבן וכו'...
יתנדב עבורו איזה ספר הצריך לרבים ללמוד בו, ויכתוב עליו את שמו, ובכל עת שילמדו בו יהיה לנחת רוח לנשמת הנפטר... (ה"ח"ה באהבת חסד ח"ב בפ"ט"ו)

כתובת המערכת: רח' שאגת אריה 17/25 קרית ספר מודיעין עילית. טל/פקס: 08-9741714 ©